

ש"ץ שלא התמלא זקנו

מידוע - מנהג של קבע התאזרח בבתי כנסת רבים לשלוח חזנים שלא התמלא זקנם כדי להקל מהגבאי את העול של חיפוש אחר מתנדבים, וכדי "לחנך את הצעירים בזה", ואינם מעלים על דעתם שלרוב הראשונים אין לעשות כן.

ת"ר נתמלא זקנו ראוי להיות ש"ץ ולירד לפני התיבה ולשאת את כפיו (חולין כ"ד:), קטן... אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו (מגילה כ"ד.) - וחזונו שכדי להיות ש"ץ צריך שיתמלא זקנו, וביארו הראשונים שלפני כן אין זה כבוד הציבור שיצג אותם בתפילה לפני הקב"ה, ונקט המ"ב (נ"ג כ"ג) שאינם יכולים למחול על כבודם באותם האופנים שאסרו להעלותו [בקבע ובזמנים מיוחדים, כדלקמן].

כמה ראשונים לא הזכירו שום היתר להעלות ש"ץ שלא התמלא זקנו: בה"ג (סי' כ"ד) "אינו עובר לפני התיבה ואין נושא את כפיו עד שיתמלא זקנו", רי"ף (מגילה ט"ו). "נתמלא זקנו ראוי להיות ש"ץ ולירד לפני התיבה", רמב"ם (תפילה ח' י"א) "מי שלא נתמלא זקנו אע"פ שהוא חכם גדול לא יהא ש"ץ מפני כבוד ציבור".

חלק מהראשונים התירו להעלותו באקראי וכשאין אחר: אשכול (תפילה דף ט"ז): "ובמקום שאין מצוי שליח צבור שנתמלא זקנו ואיכא בחורים אפילו בן י"ג שנה ויום אחד והביא שתי שערות יורד לפני התיבה", רמב"ן (חולין כ"ד): "יורד בשצריכין לו ואין שם אחר אבל אינו כבוד לציבור ואינו ראוי להם למנותו שליח צבור קבוע לירד לפני התיבה ולישא כפיו עד שתתמלא זקנו", תוס' בתירוצו א' (סוכה מ"ב): "איכא לאוקומה ביחידי שאין עמו אחר" ור"ן (חולין כ"ד): "יורד באקראי כשאין אחר".

מצאנו רק ראשון אחד המתיר להעלותו בדאיכא אחר: תשובת הרא"ש (ד' י"ז) "יכול להתפלל באקראי כאחד מבני העיר שמתפלל כשעלה על לבו, ובלבד שלא יתמנה מפי הצבור".

בב"י לא הזכיר את הנדון האם מותר להעלותו כשיש אחר, ובשו"ע כתב (נ"ג ו'ז'): "באקראי משהביא שתי שערות יוכל לירד לפני התיבה... אם אין שם מי שידוע להיות ש"ץ כי אם בן י"ג ויום א' - מוטב שיהא הוא ש"ץ משיבטלו מלשמוע קדושה וקדיש", והסתפק בבה"ל האם כוונתו לאסור באקראי כשיש אחר.

ברור הדבר שכל שהרא"ש התיר באקראי בדאיכא אחר הוא כשדעת הציבור נוחה מזה, כי רק על התנאי שיתמלא זקנו ויתרו באקראי אולם התנאים המוזכרים בסעיפים הקודמים בשו"ע: "שיהיה ריקן מעבירות, ושלא יצא עליו שם רע אפילו בילדותו, ושיהיה עניו, ומרוצה לעם" [אפילו אחד מהקהל יכול למחות - מפי מורה הוראה מובהק], ויש לו נעימה, וקולו ערב, ורגיל לקרות תורה נביאים וכתובים; אם אין מוצאין מי שיהיה בו כל המדות האלו - יבחרו הטוב שבצבור בחכמה ובמעשים טובים" - נאמרו בכל ש"ץ, גם היורד באקראי, ופשוט שציבור של אברכים צריך להרגיש שתפקיד זה מכובד מדי מכדי לתתו לצעיר לימים.

כשחלק מהקהל מתרעמים על זה ומרגישים שאין הצעירים ראויים להיות ש"ץ פשוט שאסור להם לגשת, וראוי שההורים יפעילו את השפעתם על הילדים בענין זה, ובודאי שלא מצאנו מצוה לחנך את הצעירים להיות ש"ץ, ומסתבר שנחשב שלא הגיעו לגיל חינוך לענין זה.

עוד ברור הדבר שצעירים רבים - קולם אינו ערב, ואין להם להעשות ש"ץ, והדחף של חלקם להיות ש"ץ הוא כדי להרגיש חשובים כי אין מרגישים מכובדים דים - ואין לנו לעודדם; ועוד רואים שלאחר כמה שנים כבר אין להם את הדחף להשליח לעמוד - וממילא מוכח שמה שנדחפו לכך לאחר בר המצוה לא היה כל כך לשם המצוה.

יש לעורר את ציבור המבוגרים הנמנעים מלגשת לעמוד משיקולי ענוה וחוסר חשק שבכך מצערים את הגבאי הנאלץ להתבייש בשומעו את סירובם לגשת, והנאלץ למנות את הצעירים הנענים לכך בהתלהבות.

בושה לציבור שאינו מרגיש את הפגם בשליחת הצעיר לייצגו לפני מלך מלכי המלכים, ואם אסרו למנותו בקבע - פשוט שגם באקראי יש בזה פגם, ובקהילות ותיקות באירופה לא נהגו להעלותם אפילו כשהם אכלים או ביא"צ.

עוד ברור שאם הצעיר כבר עלה - שאין לביישו.